

Normatywne ujęcie
zachowań seksualnych
do okresu dorosłości

dr Agnieszka Walendzik-Ostrowska

Wszechnica Świętokrzyska, Kielce

**Konferencja naukowo-szkoleniowa
„Nowe wyzwania w szkolnej profilaktyce”**

Kraków 12 czerwca 2015

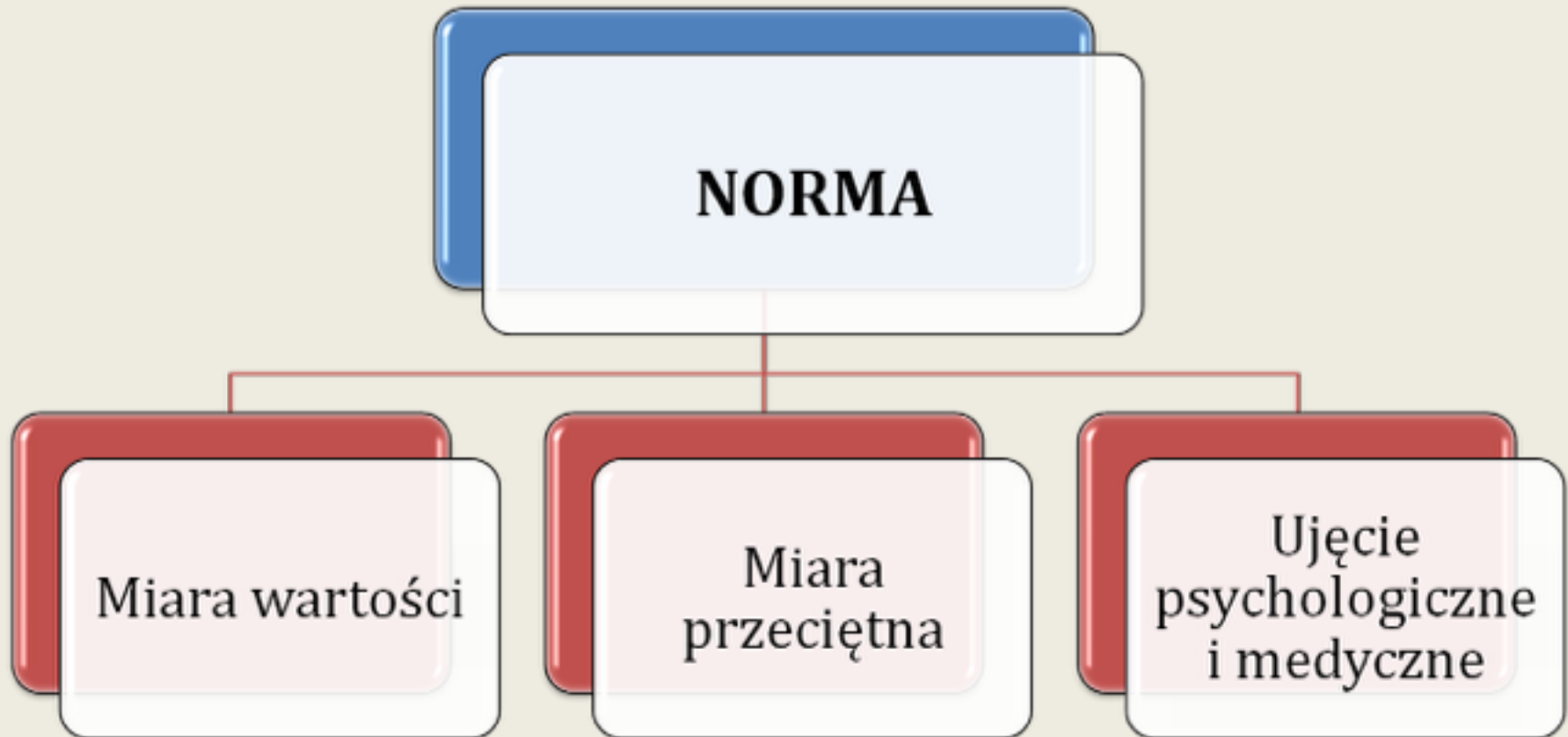
O czym będzie mowa

- Definicje, ujęcie i kategorie normy
- Norma w odniesieniu do zachowań seksualnych
- Dziecięce zachowania seksualne
- Kryteria oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży
- Refleksje końcowe

NORMA

- Pojęcie wieloznaczne
- Różne kategorie norm z różnym określeniem ich zakresu obecne w różnych środowiskach
- Zindywidualizowany system normatywny
- Zwykle pojęcie to opisuje zachowania i postawy najbardziej pożądane i występujące najczęściej

UJĘCIE NORMY

NORMA JAKO MIARA WARTOŚCI

NORMA IDEALNA

wymóg etyczny

postulat moralny

ustanowiona przez społeczeństwo wzorcowa maksyma
zachowania

NORMA JAKO MIARA PRZECIĘTNA

NORMA STATYSTYCZNA

opiera się na określonej częstości występowania pewnych właściwości w ujęciu statystycznym

jest oderwana od wartościowania

jej zakres daje się wykreślić na krzywej Gaussa

NORMA W UJĘCIU MEDYCZNYM I PSYCHOLOGICZNYM

Normalne znaczy **zdrowe** zachowanie

- wymagane dla dobrego samopoczucia cielesnego, psychicznego i społecznego,
- niezależnie od tego, czy jest ono rzadkie czy częste,
- niezależnie od tego, w jakim stopniu zbliża się do normy idealnej

Nienormalne – sposoby zachowań, nastawienia i dążenia, które niekorzystnie wpływają na wewnętrzną harmonię i samopoczucie człowieka lub jego partnera/jego partnerkę oraz wywołują konflikty lub zaburzenia upośledzające ich zdrowie lub funkcjonowanie społeczne

RODZAJE NORM 1/3

NORMA ROZWOJOWA – wartości określonych cech organizmu człowieka uznawane za prawidłowe w danej populacji dla osobnika określonej płci i wieku

NORMA PSYCHOLOGICZNA – zdolność człowieka do zaspakajania swoich potrzeb, celów indywidualnego i społecznego rozwoju oraz wypełniania obowiązków związanych z jego rolą w danej społeczności

NORMA MEDYCZNA (w tym norma seksuologiczna) – jej granice zapisane w klasyfikacjach ICD (*Międzynarodowa statystyczna klasyfikacja chorób i problemów zdrowotnych*) oraz DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*)

RODZAJE NORM 2/3

NORMA SPOŁECZNA – pojęcie wieloznaczne, używane najczęściej w jednym z trzech znaczeń:

- jako względnie trwałe, przyjęte w danej grupie społecznej sposoby zachowania jednostki
- jako wskazówka właściwego zachowania w danej sytuacji
- jako wzorzec cech pewnego zjawiska czy przedmiotu

NORMA SPOŁECZNO-KULTUROWA – analizuje się zachowanie jednostki pod kątem przystosowania do norm i wartości ogólnie przyjętych w danym społeczeństwie i kulturze

RODZAJE NORM 3/3

NORMA RELIGIJNA – w przeciwieństwie do norm prawnych, obowiązujących wszystkich członków danej zbiorowości, mają one ograniczony zasięg i dotyczą tylko osób danego wyznania;

normy te, określające stosunki między ludźmi, często traktowane są jako normy moralne

NORMA PRAWNA – reguła postępowania stworzona na podstawie przepisów prawnych, ustanowiona przez kompetentny organ władzy w odpowiednim trybie,

KATEGORIE NORMY w seksuologii

```
graph TD; A[KATEGORIE NORMY] --- B[OPTYMALNA]; A --- C[AKCEPTOWANA]; A --- D[TOLEROWANA]
```

**KATEGORIE
NORMY**

OPTYMALNA

AKCEPTOWANA

TOLEROWANA

NORMA OPTYMALNA: praktyki i zachowania, które z uwagi na swe właściwości są najbardziej pożądane z punktu widzenia indywidualnego i społecznego

NORMA AKCEPTOWANA: zachowania i praktyki nie stanowiące optimum ale nie ograniczające rozwoju osobniczego człowieka oraz nie utrudniające mu nawiązywania głębokiej więzi międzyludzkiej; wzory zachowań i praktyk nie budzące zasadniczych zastrzeżeń

NORMA TOLEROWANA: zachowania seksualne, które ograniczają możliwość harmonijnego doboru seksualnego, w sensie zmniejszenia liczby potencjalnych partnerów lub nawiązania z nimi głębokich więzi międzyludzkich

NORMA OPTYMALNA: dobrowolne, dobowe stosunki płciowe pomiędzy dojrzałymi partnerami

NORMA AKCEPTOWANA: masturbacja, kontakty oralno-genitalne, stosunki analne

NORMA TOLEROWANA: umiarkowane tendencje sadomasochistyczne, upodobanie do seksu grupowego i innych form wyrafinowanych praktyk seksualnych nienaruszających zdrowia lub prawa

ZALICZENIE ZACHOWANIA SEKSUALNEGO DO JEDNEJ Z TYCH TRZECH KATEGORII NORMY OZNACZA, ŻE ZACHOWANIA TE NIE WYMAGAJĄ INTERWENCJI TERAPEUTYCZNEJ

FUNKCJE ZACHOWANIA SEKSUALNEGO

BIOLOGICZNA

- PROKREACJA

PSYCHOLOGICZNA

- PRZYJEMNOŚĆ

SPOŁECZNA

- TWORZENIE WIĘZI

PRZEJAWY SEKSUALNOŚCI DZIECIĘCEJ

0-12 lat

- Do 1 r. ż.:** dotkanie narządów płciowych, erekcja penisa
- 1 – 3 r. ż.:** poznawanie ciała, początki identyfikacji z płcią, eksploracja genitaliów, brak poczucia wstydu
- 3 – 6 r. ż.:** oglądanie siebie nawzajem, podglądanie, pytania i zabawy wokół ciała, wiedza dot. różnic między płciami oraz ciąży i porodu (ograniczona), masturbacja, poczucie granic intymnych – 5.6 r. ż.
- 7 – 11/12 r. ż.:** faza homofilna – przyjaźnie i związki z rówieśnikami tej samej płci, świadome doświadczenia seksualne (czytanie książek rodziców, fantazje, odgrywanie ról), wstyd własnego ciała, ukrywanie zabaw przed dorosłymi

Zachowanie seksualne u dziecka staje się problematyczne, gdy

- występuje częściej lub utrzymuje się dłużej niż należałoby się spodziewać, biorąc pod uwagę etap rozwoju dziecka
- często odrywa dziecko od normalnych form aktywności
- nie ustępuje pod wpływem na ogół skutecznych interwencji rodziców
- występuje między dziećmi, które znacznie się różnią pod względem wieku lub poziomu rozwoju
- wzbudza strach lub niepokój u innych dzieci
- wiąże się z przymusem lub agresją
- jest szkodliwe dla dziecka, które je podejmuje, bądź dla innych dzieci

DZIECIĘCA AKTYWNOŚĆ SEKSUALNA

dojrzewanie

Dojrzewanie: relacje z płcią odmienną oraz odkrywanie własnej orientacji seksualnej (homoseksualnej), dostrzeganie własnej seksualności, atrakcyjności, zmiana partnerów, masturbacja, petting, fantazje i sny erotyczne, opowiadanie o własnych doświadczeniach, wiedza o STI i antykoncepcji, podejmowanie próby współżycia, u części do 18 r. ż. możliwa inicjacja seksualna

Seksualne zachowania problemowe w okresie dorastania 1/2

- wykraczające poza typowe dla danego okresu rozwojowego (np. związki seksualne z dorosłymi lub unikanie kontaktu z rówieśnikami)
- świadczące o zaburzeniach rozwoju (początki zaburzeń preferencji seksualnych, niemożność podniecenia się, uzależnienie od specyficznych bodźców)
- mieszczące się w normie rozwojowej wykraczające poza normy społeczne:
  - seksualizacja zachowań (gesty, ruchy, słownictwo, wulgaryzowanie)
  - zachowania kierowane wobec dorosłych (prowokacyjne ruchy, komentarze, pytania)

Seksualne zachowania problemowe w okresie dorastania 2/2

- seksualna przemoc rówieśnicza:
  - psychiczna (komentowanie wyglądu, propozycje o treści seksualnej, dotykanie, obnażanie, nagrywanie zachowań na komórki, prezentowanie kompromitujących treści w sieci)
  - fizyczna (niechciany dotyk, podglądanie, zmuszanie do określonych zachowań, gwałt)
- przedwczesna aktywność seksualna (w tym przypadku kryterium normy rozwojowej jest dojrzałość biologiczna, psychologiczna i społeczna)

KRYTERIA NORMY W OCENIE DZIECIĘCYCH ZACHOWAŃ SEKSUALNYCH 1/2

**Aktywność seksualna dziecka i dorastającego
nastolatka mieści się w granicach normy, jeżeli:**

1. Nie utrudnia realizacji zadań rozwojowych przewidzianych dla tego okresu.
2. Mieści się w repertuarze zachowań seksualnych charakterystycznych dla danego wieku.
3. Dokonuje się między osobami będącymi w zbliżonym wieku.

KRYTERIA NORMY W OCENIE DZIECIĘCYCH ZACHOWAŃ SEKSUALNYCH 2/2

4. Oparta jest na zasadzie dobrowolności.
5. Prowadzi do realizacji celów seksualnych.
6. Nie narusza zdrowia.
7. Nie narusza rażąco przyjętego porządku społecznego.

M. Beisert, *Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone” 2006, nr 16

Literatura proponowana

- K. Imieliński, *Zarys seksuologii i seksiatrii*, tom I i II, PWN Warszawa 1990
- M. Beisert, *Kryteria diagnostyczne przydatne dla oceny zachowań seksualnych małego dziecka*, „Przegląd seksuologiczny” 2008, nr 14
- M. Beisert, *Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone” 2006, nr 16
- W. Friedrich, J. Fischer, D. Broughton, M. Houston, C. R. Shafran, *Normatywne zachowania seksualne u dzieci – nowe ustalenia badawcze*, „Dziecko krzywdzone” 2012, nr 4